

Fig. 1. Kirken set fra nord. Susanne Lose fot. 1995. – *Nordansicht der Kirche.*

BRAMMINGE S. ANSGAR KIRKE

BRAMMINGE SOGN

Bramminge[1] stationsby er beliggende på omtrent fladt terræn ca. 1,7 km stik syd for sognets gamle S. Knuds kirke (s. 3063). S. Ansgar kirke er opført 1914-15 under ledelse af arkitekt Harald Lønborg-Jensen i udkanten af den lidt ældre bydannelse på nordøstsiden af Nørregade, der fra byens centrum løber mod nordvest for længere ude at dreje mod nord i retning af S. Knuds kirke og Bramminge Hovedgård. Indvielsen af den nye kirke fandt sted 12. december 1915.

Bybebyggelsen opstod omkring en station på den 1874 åbnede jyske sydbane Lunderskov-Esbjerg-Varde, og dens betydning øgedes ved nye baneanlæg 1875, 1889 og 1916, der gav stedet status som trafikknudepunkt.[2] Kirkeværgerne ved Bramminge S. Knuds kirke blev 1908[3] pålagt at fremkomme med planer til anlæg af en kirkegård i tilknytning til stationsbyen; et ønske, der blev gentaget de følgende år.[4] 1912 søgtes om statstilskud til opførelse af en ny kirkebygning på den planlagte assistenskirkegård til afløsning for den gamle sognekirke, og året efter forelå tilladelsen til anlæggelse af begravelsespladsen.[5]

Kirkegårdens størrelse er siden indvielsen øget flere gange; 1952 købtes et stykke af Bramminge

Hovedgårds jorde, 1962 indlemmedes et gartneri nord for kirken (jfr. fig. 5), og 1971, 1979 og 1983 er foretaget yderligere arealudvidelser.[6]

Kirkens nærmeste omgivelser reguleredes 1968 med delvis omlægning af stendigerne, og 1978 udlagdes et areal til urnekirkegård,[6] mens det 1983 anskaffede areal henligger som såkaldt naturkirkegård. Umiddelbart syd for kirken er indrettet et anlæg til minde om fire unge mænd, der faldt under den tyske besættelse.

Et nyt *ligkapel* af røde tegl opførtes 1965-66 nordøst for kirken (arkitekt Richard Aas) og ombyggedes 1977 med høj tagrejsning,[6] mens en bygning til *kirkekontor* ved parkeringspladsen nord for kirken opførtes 1985.[7]

Den hvidkalkede *kirke,* der er opført af tegl, består af kor, skib og tårn med våbenhus ved sydsiden, endvidere en tilbygning (tidligere †ligkapel) ved skibets nordside samt to diminutive tilbygninger i hjørnerne mellem koret og triumfgavlen. Kirken projekteredes af arkitekt Harald Lønborg-Jensen, København, og murerarbejdet udførtes af murermester Anders Olsen Skjærbæk, Bramminge.[8] Bygningen er orienteret øst-vest med betydelig afvigelse til nord.

Kirkens arkitektur er, karakteristisk for tiden, sammensat af en række velkendte elementer fra middelalderens kirkebyggeri og kan jævnføres med arkitektens mange andre byggerier i området.[9] Især knytter den sig til ombygningen af kirken i Hejnsvig, hvis skib og tårn er udformet stort set som i Bramminge (sml. fig. 3 og s. 2338-39 fig. 5).

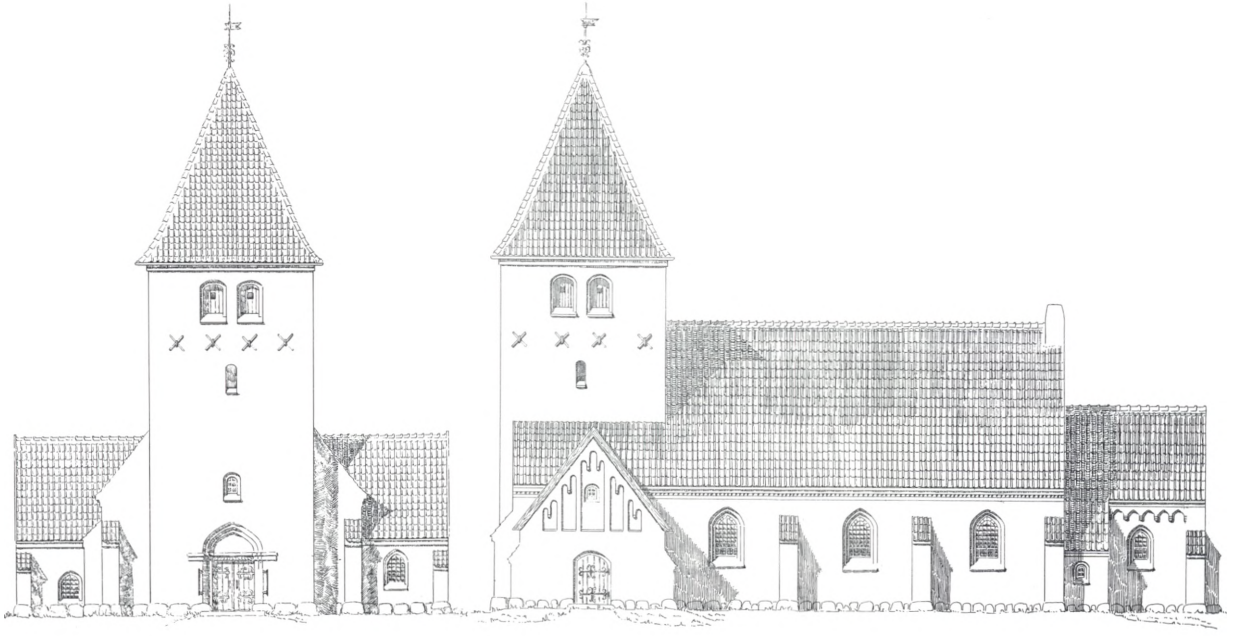
Kirkens langmure og hjørner støttes af stræbepiller, der er afsluttede et stykke under tagfoden. På koret prydes gesimsen af en spærstikfrise,[10] mens falsgesimsen på skibet ledsages af et savskifte. Hovedadgangene til kirken er dels gennem en fladbuet dør i våbenhusets sydgavl, dels i vestgavlen ad en falset, spidsbuet portal med kraftigt markerede kragbånd og glat spejl over den vandret afdækkede åbning. En nu tilmuret dør i nordre tilbygnings gavl, med en korsformet blænding i spejlet, ledte tidligere ind til †ligkapellet (sml. ndf.); desuden findes indgange i kapelbygningens vestmur og i det lille præsteværelse ved korets sydside. Vinduerne er alle falsede og spidsbuede. Skibets og korets østgavle er glatte, mens våbenhuset og nordre tilbygning prydes af højblændinger med stigende rundbuer. Tårnet, der krones af et let opskalket pyramidespir, er indbygget i skibets vestende, hvor det bæres dels af vestgavlen, dels af to piller (jfr. nedf.).

Det *indre* overdækkes af krydshvælv med undtagelse af våbenhuset og nordre tilbygning. Ribberne i korhvælvet og i skibets øst- og vesthjørner bæres af konsoller af form som menneskehoveder, der angiveligt skal forestille de lokale håndværkere, som medvirkede ved kirkens opførelse. Skibets hvælv iøvrigt bæres af kraftige skjold- og gjordbuer. Den lille tilbygning på korets sydside indeholder, som nævnt, et præsteværelse, hvorfra tillige er opgang til prædikestolen, mens den tilsvarende i nord oprindelig indgik i kirkens opvarmningssystem.

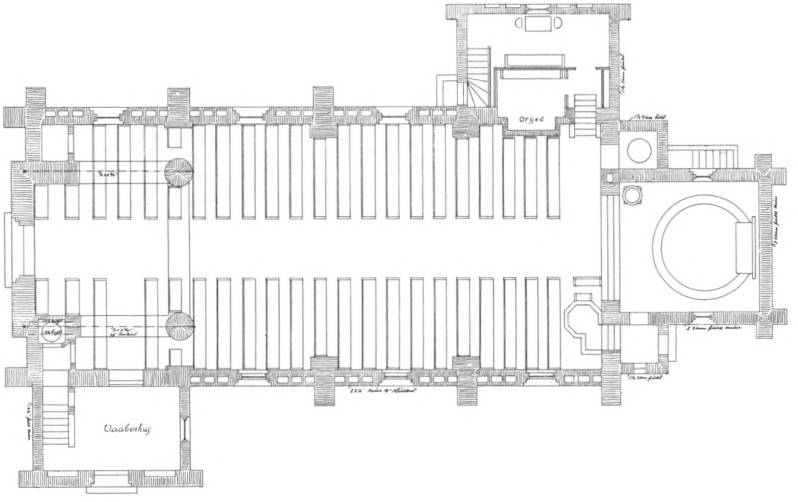
Nordre tilbygning havde ved opførelsen en lav, hvælvet underetage, der tjente som †ligkapel. Herover var et †orgelpulpitur, der var tilgængeligt dels ad en ligeløbstrappe fra skibet,

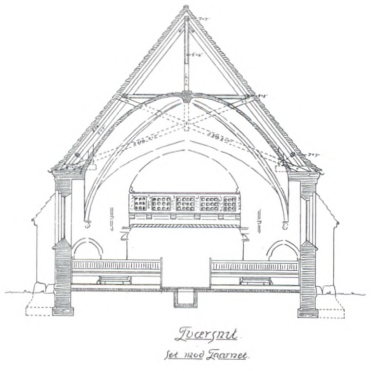

Fig. 2. Indre set mod vest. Roberto Fortuna fot. 1994.
– *Kircheninneres gegen Westen.*

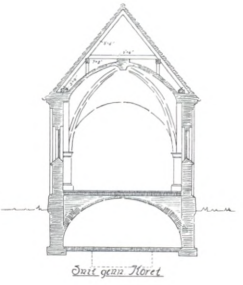

Vestside Sydside

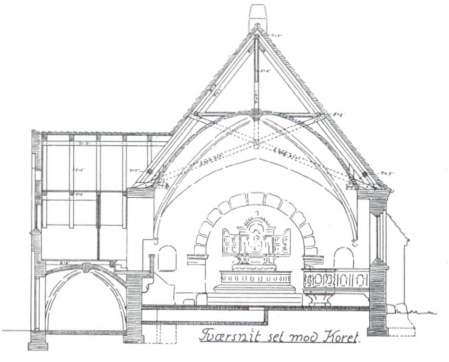

Tværsnit
set mod Tværnet

Snit gaar Koret

Tværsnit set mod Koret

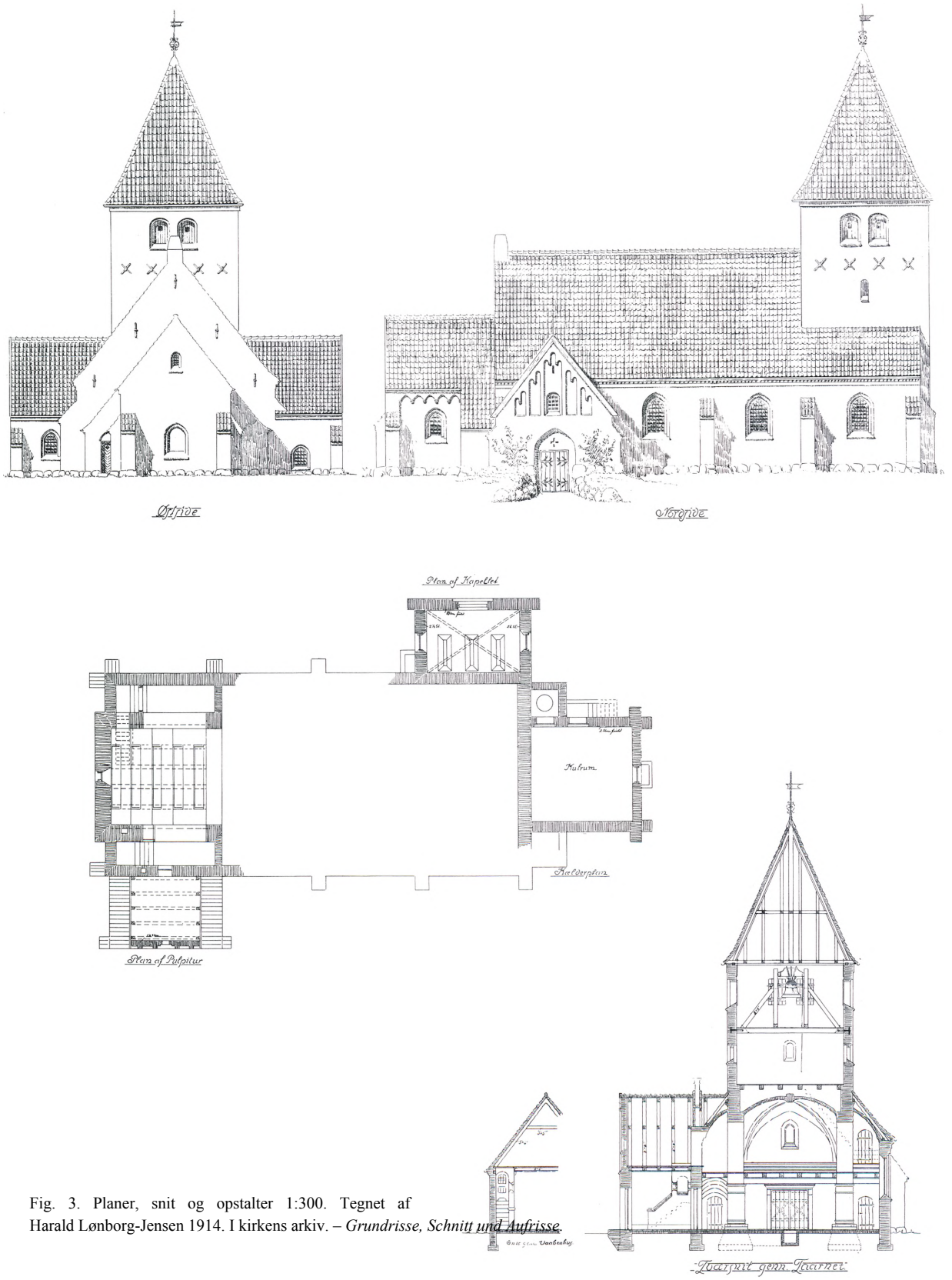

Fig. 3. Planer, snit og opstalter 1:300. Tegnet af Harald Lønborg-Jensen 1914. I kirkens arkiv. – *Grundrisse, Schnitt und Aufrisse*.

Fig. 4. Indre set mod øst. Roberto Fortuna fot. 1994. – *Kircheninneres gegen Osten.*

dels ad førnævnte yderdør. Efter at bygningen 1966 var overflødiggjort som ligkapel, blev yderdøren to år senere tilmuret, og i forbindelse med en restaurering af kirken 1985 fjernedes hvælvet, hvorved tilbygningen nu er inddraget i kirken som en korsarm.[6]

Tårnet bæres som ovenfor berørt af to kraftige, lave rundpiller i skibets vestende (fig. 2 og 3), og mellem disse og vestgavlen er tillige indskudt et pulpitur.

Kirken fremtræder iøvrigt stort set uændret siden opførelsen. En udvendig istandsættelse fandt sted 1968, da tegltaget udskiftedes og murene sandblæstes og nypudsedes, mens en indvendig restaurering fulgte 1985.[6]

Oprindeligt opvarmedes kirken af et †luftvarmeanlæg i nordre kortilbygning med varmekanaler under gulvet og udsugning af returluft gennem en åbning i triumfmuren nord for korbuen. En stor tøndehvælvet kælder under koret, hvortil der er adgang fra nord, tjente som kulrum. 1961 installeredes toliefyr, der 1975 erstattedes af fjernvarme.[6]

Inventaret stammer i det væsentlige fra opførelsen og må i betydeligt omfang skyldes arkitekten. Det fremtræder siden 1988 med en olivengrøn grundfarve, der genfindes på rummets tekstiler, og som især suppleres af brune og sorte toner. En oprindelig farvesætning i mørkgrønt med lidt rødt har 1969-88 været afløst af en lysere med hvidgrå grundtone.

Altertavlen, skænket af stiftsprovst Peder Julius Petersen i Ribe og udført af den i byen bosiddende billedskærer Rasmussen, har form af en nederlandsk fløjaltertavle med skønvirkeornamentik og maleri af Simeon og Anna, sig-

neret »Johanne Cramer Brask 1915-1951«.[11] Billedet flankeres i fløjene af ti mindre malerier af engle og scener fra Barndoms- og Lidelseshistorien, træværket står nu forgyldt, postamentet med rød skønvirkeindskrift på brun bund: »Mine Øine have set din Frelse. Lukas 2,29-30«.

Altersølvet, i gotiske former (pletsølv), bærer graveret frakturkrift: »Givet af sognepræst Hougaard og Hustru Bramminge 1915« (jfr. maleri). Alterkanden har under bunden indskriften: »Kirkeligt Samfunds Kvindekreds 1964« og er som den sammenhørende oblatæske mærket »Sterling«.[12] *Alterstagerne,* i barokformer, 31 cm høje, har klokkeformet fodskål på kugletæer og balusterskaft, og kan være ældre end kirken (fra o. 1700?). En syvstage er ifølge påskrift givet af beboerne i Bramminge ved »Ø.M.'s« (Østerlandsmissionens) basar 1934«.

Døbefonten, af rødlig granit, 100 cm høj, er i sin kerne romansk men næsten nyhugget med tovstavsprofil 1915 og øjensynligt forsynet med ny fod (jfr. fig. 2). Fonten, der er erhvervet fra en smedje ved Endrupholm, står siden 1969 foran åbningen til kirkens nordkapel. Et krucifiks, figuren ca. 1 m høj og vistnok i galvanoplastisk arbejde, er ophængt over korbuen. *Prædikestolen,* i renæssanceformer, består af fem fag med hammerfyldinger mellem joniske hjørnesøjler, og har i frisen malet citat fra Luk. 11,28 i forgyldte versaler. *Stolestaderne,* med stejle bænke, har udtrækssæder og glatte gavle med topvolut i skønvirkestil.

Orglet, fra 1948, med 12 stemmer, to manualer og pedal, er bygget af Th. Frobenius & Co., Kgs. Lyngby. Disposition: Hovedværk: Rørfløjte 8', Spidsgamba 8', Principal 4', Blokfløjte 4', Gedaktpommer 2', Mixtur. Rygpositiv: Gedakt 8', Rørfløjte 4', Principal 2', Quint 1 1/3'.[13] Pedal: Subbas 16', Principal 8'. Mekanisk aktion, sløjfevindlader. Tegnet af Fin Ditlevsen i samar-

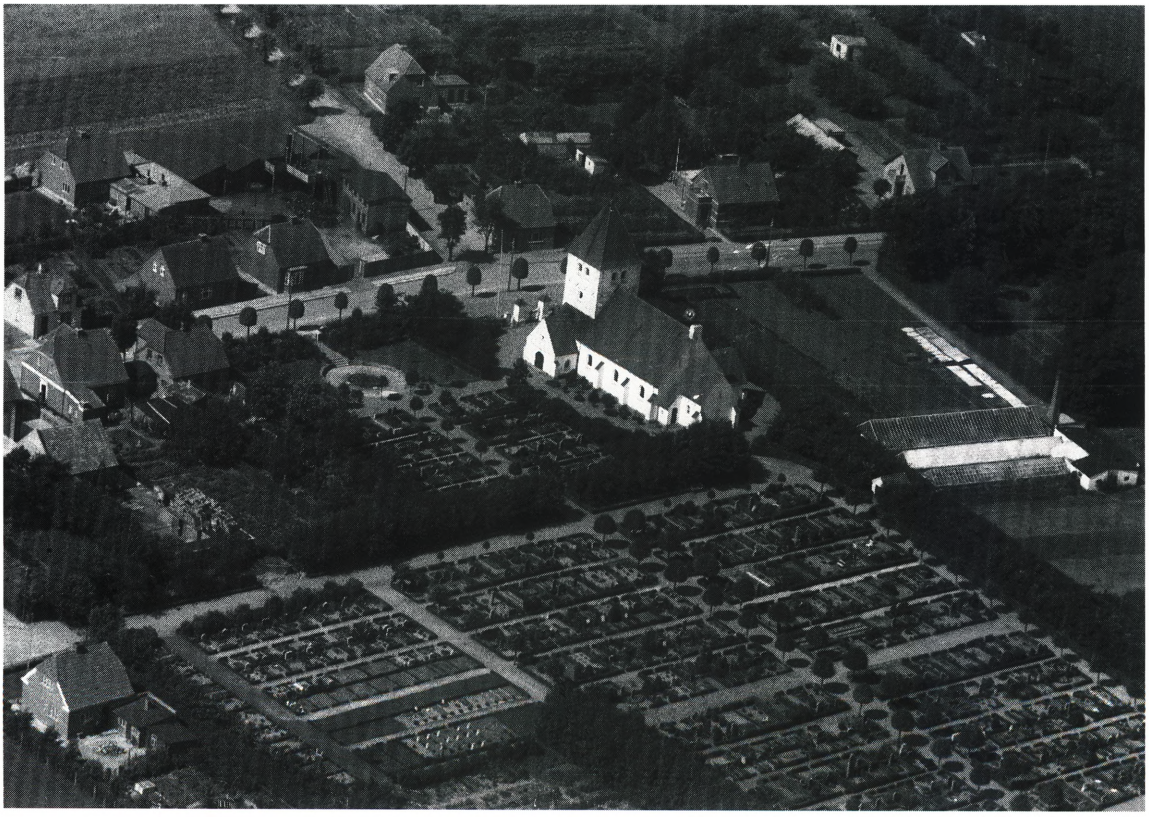

Fig. 5. Luftfotografi af kirken og kirkegården set fra sydøst. Sylvest Jensen fot. 1947. Det kgl. Bibliotek. – *Luftaufnahme von Kirche und Fr*

bejde med orgelbyggeriet. På pulpitur fra 1915 i tårnrummet, med rygpositivet indfældet i brystningen. Kirkens oprindelige †*orgel* fra 1915, med seks stemmer, ét manual og anhangspedal, var bygget af Horsens Orgelbyggeri ved M. Sørensen. Disposition: Manual: Bordun 16', Principal 8', Gedakt 8', Salicional 8', Æoline 8', Oktav 4'; oktavkoppel, svelle. Pedal: anhang.[14] Pneumatisk aktion, bælgventil-vindlade. *Orgelfacaden,* tegnet af H. Lønborg-Jensen, genanvendtes 1951 i Fruering kirke (DK. Århus, s. 2999); nu i Hylke kirke (Århus amt). På †pulpitur i nordkapellet.

Tre *lysekroner,* i renæssancestil, hænger i skibet. De to østlige er ifølge indskrifter på hængekuglerne (skriveskrift) skænket af beboerne i Bramminge ved Kirkeligt Samfund henholdsvis 2. sept. 1928 og 31. aug. 1930, mens den tredje (uden indskrift) er en gave fra sognets kvindekreds 1955.[6] Et *maleri* af »I. F. P. Hougaard, *1867, †1922, sognepræst i Bramminge 1903-22« i brystbillede (olie på lærred) har forgyldt skønvirkeramme med indskriften på en lille sølvplade. På orgelpulpituret, tidligere i den gamle kirke (jfr. s. 3089).

Klokken, tvm. 96 cm, er i renæssancestil med indskrifter i reliefversaler. Om halsen læses: »Støbt af B. Løw & Søn København«, på legemet: »Kommer hid til mig, hører, saa skal Eders Sjæl leve. Es. 55(,3)«. Vuggebom.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Ribe amt i almindelighed henvises til s. 50f., vedr. litteratur til s. 54f. Endvidere er benyttet:

Ved embedet. Synsprotokoller 1862-1913, 1949-(92) og 1952-(86).

Tegninger. Ved embedet. Projekt, plan, opstalter og snit 1914 ved H. Lønborg-Jensen. – Beskrivelse af bygning ved Mogens Vedsø, inventar ved Ebbe Nyborg og Ole Olesen (orgler). Redaktionen afsluttet feb. 1995.

Litteratur: Poul Haahr: Historien om Sct. Ansgar Kirkes tilblivelse. I Lokal-Årbogen 1990, Bramming, 1990, s. 74-89.

[1] Jfr. Bramminge S. Knuds kirke, s. 3098 note 1.

[2] Byens betydning øgedes allerede 1875 ved åbningen af banen Bramminge-Ribe, der 1887 forlængedes over den daværende grænse til Tønder. Anlæggelsen af »Den skæve Bane«, dvs. diagonalbanen fra Langå til Bramminge via Silkeborg besluttedes ved lov i 1908; denne banes funktion var styrkelse af transittrafikken fra Nord- og Østjylland over Esbjerg havn. De indledende arbejder udførtes 1913 og tre år senere åbnede den første delstrækning – banen fra Bramminge til Brande.

[3] Ved embedet. Synsprotokol 1862-1913.

[4] LA Vib. Ribe domkirkes inspektion. Indkomne breve 1909-15 (C 630.8).

[5] LA Vib. Bramminge hovedgårds arkiv. Dokumenter vedr. kirkerne 1767-1857 og 1911-13 (G 476.82).

[6] Ved embedet. Synsprotokol 1952-(86).

[7] Ved embedet. Synsprotokol 1949-(92).

[8] Venligst meddelt af E. Rohde-Johansen.

[9] H. Lønborg-Jensen blev flittigt benyttet som arkitekt ved ombygninger og nyopførelse af kirker i området. De to kirker i Stenderup og Skovlund opførtes henholdsvis 1908-09 og 1909-10 (s. 1596 og 1593). 1914-15 fulgte S. Ansgar kirke i Bramminge og ombygning af kirkerne i Hejnsvig 1918-19 (s. 2342) og Grindsted 1921-23 (s. 2236).

[10] En af de få afvigelser fra projektet, idet bygningstegningerne viser en rundbuefrise.

[11] Det sidste år gælder en opmaling.

[12] Frem til 1964 tjente kande, oblatæske og skål i hvid porcelæn med guldkors fra Bing & Grøndahl.

[13] Yderligere én stemme, Krumhorn 8', er forberedt i rygpositivet.

[14] Organist- og Kantorembederne, 4. udg. 1944. Horsens Orgelbyggeri: Katalog 1923.